

Wat levert het vaccineren tegen griep op?

Door Drs. Maurice de Hond (Peil.nl)

Website RIVM: Elke winter krijgt gemiddeld ongeveer één op de tien mensen griep.

Als u de jaarlijkse griep prik heeft gehad, is de kans dat u griep krijgt veel kleiner.

Als u toch griep krijgt, dan verloopt de ziekte meestal minder ernstig.

Inleiding

In april 2009 brak in Mexico een nieuwe vorm van griep uit. Er werd veel aandacht aan geschonken in de media. Deskundigen gaven aan dat het wel eens de omvang zou kunnen krijgen van de Spaanse Griep, die tussen 1918 en 1921 meer dan 50 miljoen doden had geëist.

Omdat ik aannam dat ook in Nederland deze nieuwe griep zou kunnen gaan komen startte ik eind april 2009 met het stellen van een aantal vragen over griep via Peil.nl. Vanaf begin augustus 2009 is dat onderzoek, gestandaardiseerd, wekelijks uitgevoerd (op verzoek van het ANP).

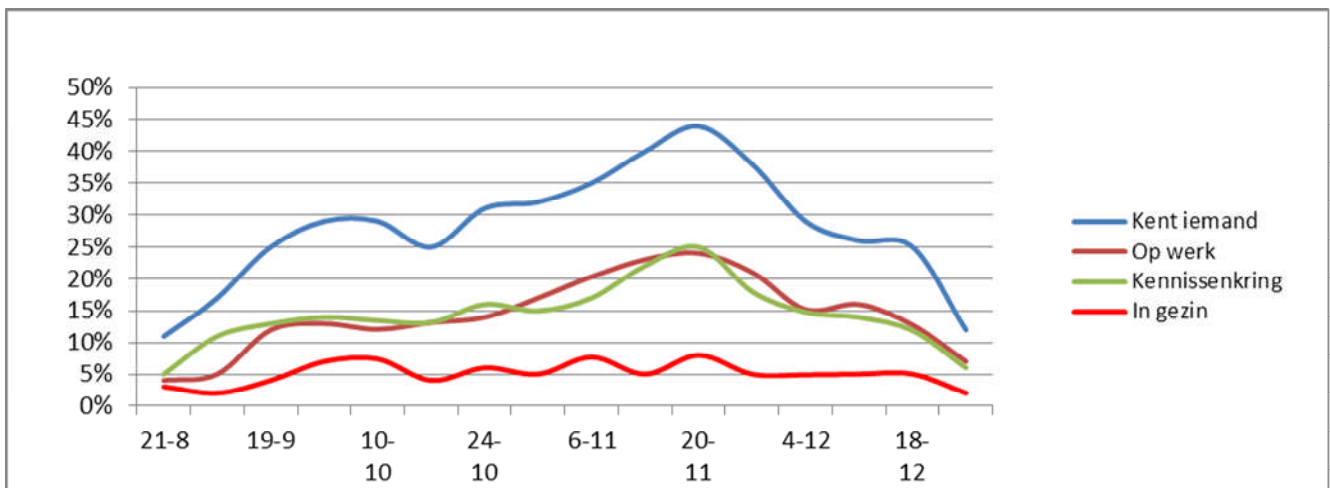
Uit de reacties bleek, dat in de loop van augustus 2009 onder de groep mensen jonger dan 30 jaar een duidelijke toename was van griep. In september en oktober 2009 was in het wekelijks onderzoek te zien dat de griep toenam en nu niet alleen bij de groep onder de 30 jaar.¹ Verder bleek onder andere, ook uit andere beschikbare informatie op internet over de ontwikkelingen op het Zuidelijk Halfrond, dat het tempo van besmetting minder groot was dan aanvankelijk werd gedacht, en dat de ernst van de griep minder groot was dan in eerste instantie gevreesd.

Begin november 2009 werd gemeld dat de griepgolf intussen de grenswaarde van een epidemie had overschreden (die definitie is dat twee achtereenvolgende weken meer dan 50 van de 100.000 Nederlanders zich bij de dokter ziek gemeld met griepverschijnselen). Toen kwam het dringende advies naast de 60plusser en de personen met een medische noodzaak ook de kinderen tussen 6 maanden en 4 jaar 2 maal te laten vaccineren. Dat zou eind november en half december 2009 gebeuren.

Kort na de eerste vaccinatieronde werd gemeld, op basis van het aantal mensen met griep die bij de dokter kwamen, dat de snelheid van het verspreiden van de griep weer afnam. Deze observatie werd bevestigd door de cijfers gebaseerd op het wekelijkse onderzoek via Peil.nl.

¹ Omdat mensen die op dat moment ziek zijn doorgaans niet aan onderzoek meedoen is geprobeerd het vaststellen van het verloop van de griep van week tot week onder de bevolking te doen via het vragen naar griepgevallen in de eigen kring.

Grafiek 1: Kent iemand met griep (augustus-december 2009)

In januari 2011 is er evenals in november 2009 gemeld dat op basis van de meldingen bij doktoren sprake was van een griep epidemie. Het aantal wekelijkse nieuwe griepgevallen was circa 100 per 100.000. Het onderzoek naar de griep via Peil.nl werd hervat en het percentage “gemelde” griepgevallen in de kennissenkring was 50%. Iets hoger dan de 44% die in november 2009 als maximum is gemeten.

Mede gezien de discussie die weer is ontstaan over het al dan niet vaccineren is besloten om via een groot onderzoek onder de deelnemers aan Peil.nl vast te stellen wat de relatie is tussen het krijgen van griep en het vaccineren er tegen. Daartoe zijn er tussen half december 2010 en eind januari 2011 via Peil.nl meer dan 15.000 mensen bevestigd over griep(verschijnselen) en vaccinatie. Zij vormen een representatieve steekproef van Nederlanders tussen 18 en 70 jaar. Doelstelling was, na te gaan of er een bewijs gevonden kon worden van de stelling van het RIVM op haar website dat de kans op griep VEEL KLEINER wordt als men de griep prik heeft gekregen.

Definitie en begrippen

Het vaststellen of iemand griep heeft of heeft gehad kan alleen maar via bloedonderzoek. Dat gebeurt echter weinig. Ook als er in Nederland wordt gemeld dat er een epidemie is op basis van de meldingen van huisartsen (twee weken achter elkaar meer dan 50 meldingen per 100.000 Nederlanders, zoals nu het geval is) dan geschiedt dat op basis van een inschatting van de arts dat er sprake is van griep en meestal niet doordat er bloedonderzoek heeft plaatsgevonden.

Het RIVM stelt op haar website dat er gemiddeld per jaar 10% van de bevolking griep heeft gehad. Dat is geen cijfer, dat voortkomt uit de metingen onder huisartsen, want die krijgen veel minder mensen op hun spreekuur. 10% van de bevolking is namelijk gelijk aan 10.000 van de 100.000 inwoners. En doorgaans, behalve als er een epidemie is, zijn er 30 nieuwe meldingen per 100.000

inwoners per week. Op jaarbasis zijn dat er dan 1500 per 100.000, dus 1.5% van de bevolking. Dat houdt in dat - ook volgens de opgave van het RIVM zelf - er veel meer mensen in Nederland griep krijgen dan de 1.5% die zich bij de huisartsen melden.

In het meest recente onderzoek hebben we gevraagd of iemand in een bepaalde periode (hetzij in de winter van 2009-2010 of in de afgelopen 3 maanden) griep heeft gekregen. Het cijfer dat we dan krijgen ligt tussen de 15 en 17%. Als we dan vragen wat de verschijnselen zijn en hoe lang men ziek is geweest dan meldt circa 60% dat men koorts heeft gehad, waarvan de helft boven de 39 graden en 60% meldde dat de ziekte langer dan 4 dagen heeft geduurd. Dat houdt dus in dat circa 10% van de Nederlanders meldt koorts te hebben gehad en langer dan 4 dagen ziek te zijn geweest.

Van degenen die koorts hadden en langer dan 4 dagen ziek waren geweest gaf 20% aan dat ze de huisarts hadden ingeschakeld. Dat is dus 2% van alle Nederlanders, of 2.000 op de 100.000.

Deze cijfers gecombineerd lijken in lijn te zijn met de 10% griepgevallen per winter die het RIVM op haar website rapporteert. Tevens bevestigt dit het beeld dat er beduidend meer sprake is van griep (circa 5 keer) als vanuit de meldingen bij huisartsen blijkt.

Ten slotte is het van groot belang voor de interpretatie van de resultaten van het onderzoek dat er geen significante verschillen zijn bij het melden van de mate van ziek zijn en het gaan naar de dokter onder degenen die gevaccineerd of niet gevaccineerd zijn!

De onderzoeksresultaten

Om vast te kunnen stellen wat de relatie is geweest tussen het krijgen van griep en vaccinatie is het noodzakelijk dat te doen binnen relevante en vergelijkbare groepen. Personen boven de 60 jaar laten zich veel meer vaccineren dan personen tussen 18 en 30 jaar. En de relatief kleine groep die zich laat vaccineren tussen de 18 en 30 jaar behoort vrijwel geheel tot de zogenaamde medische risicogroep. Bij onze presentatie van de cijfers richtten we ons op specifieke subgroepen.

Twee belangrijke criteria spelen dus een rol bij de definitie van die specifieke subgroepen: de leeftijdsklasse en of men al dan niet tot de medische risicogroep behoort die ook geadviseerd wordt om zich te laten vaccineren.²

In het onderzoek onder de meer dan 15.000 ondervraagden gaf 13% op tussen 60 en 70 jaar te zijn, 22% behoorde tot een medische risicogroep en 12% van de ondervraagden gaven op kinderen te hebben gehad tussen de 6 maanden en 4 jaar in november 2009.

Het eerste deel van het onderzoek richtte zich op de periode juli 2009-juni 2010.

² In november 2009 werden de volgende groepen dringend aanbevolen zich te vaccineren: boven de 60 jaar, mensen met medische risico's en kinderen tussen de 6 maanden en 4 jaar.

Aan alle personen is gevraagd of men zich tegen de Mexicaanse Griep heeft laten inenten en/of tegen de “normale” griep. Die groepen waren voor het overgrote deel hetzelfde. Er zijn nog wat meer mensen die zich tegen Mexicaanse Griep hadden laten vaccineren dan de normale griepvrij hadden gekregen. (De tabellen worden gepresenteerd op basis van de vaccinatie tegen de Mexicaanse Groep. Alle conclusies die getrokken worden zijn identiek als de tabellen waren afgezet tegen de vaccinatie tegen de normale griep).

Tabel 1: Vaccinatiegraad tegen Mexicaanse Griep najaar 2009

	Allen	Leeftijd				Groep		
		18-44	45-54	55-64	65-70	60+	Med. Risico	Niet
Wel laten vaccineren	27%	16%	25%	51%	75%	74%	72%	4%

(24% van de Nederlanders geeft aan zich in die periode tegen de normale griep te hebben laten vaccineren).

Van de ouders met kinderen tussen 6 maanden en 4 jaar gaf 73% aan de kinderen te hebben laten vaccineren.

De sleutelvraag in dit onderzoek was of men tussen augustus 2009 en juni 2010 griep had gekregen. Dit waren de antwoorden naar deze 9 groepen:

Tabel 2: Griepmelding in de periode najaar 2009-voorjaar 2010

	Allen	Leeftijd				Groep		
		18-44	45-54	55-64	65-70	60+	Med. Risico	Niet
Heeft griep gekregen ³	17%	19%	14%	12%	7%	8%	18%	18%

De ouders van de kinderen tussen 6 maanden en 4 jaar gaven voor 25% aan dat de kinderen griep hadden gekregen.

Uit dit overzicht blijkt duidelijk dat ouderen beduidend minder griep hebben gekregen dan de jongeren. (Dat hangt samen met het feit dat ouderen in het verleden meer antistoffen hebben opgebouwd tegen bepaalde griepstammen dan jongeren).

Bij conclusies over het effect van de vaccinatie is het dus van groot belang de afzonderlijke groepen goed te bekijken. Want iemand van 65 heeft een vier keer zo kleine kans gehad in het najaar 2009-voorjaar 2010 griep te krijgen dan iemand tussen 18 en 24 jaar.

³ Bij deze tabel is het dus relevant te beseffen dat het werkelijke percentage griepgevallen rond de 10% geweest moet zijn en dat van de groep die griep meldt circa 40% dat niet echt gehad heeft, maar een andere aandoening.

Tabel 3: Relatie Griep – Vaccinatie najaar 2009-voorjaar 2010

	Allen	Leeftijd				Groep		
		18-45	45-54	55-64	65-70	60+	Med. Risico	Niet
Gevaccineerd	27%	16%	25%	51%	75%	74%	72%	4%
Heeft griep gekregen	17%	19%	14%	12%	7%	8%	18%	18%
Griep gekregen – Wel gevaccineerd	16%	21%	16%	11%	8%	8%	18%	23%
Griep gekregen- Niet gevaccineerd	17%	18%	13%	12%	5%	8%	18%	18%

(Over de kinderen die wel gevaccineerd waren werd van 26% door de ouders opgegeven dat ze griep hadden gekregen, bij de niet gevaccineerde was dat 23%).

In ieder van de subgroepen, behoudens die tussen 18-24 en 25-34 jaar blijken degenen die gevaccineerd zijn tegen griep vaker melden griep te hebben gekregen dan degenen die zich niet hebben laten vaccineren.

Bij deze tabel moet echter rekening gehouden worden met het feit dat bij degenen onder de 55 jaar die wel gevaccineerd zijn het overgrote deel tot de medische risicogroep behoren. En dus kan het zijn dat het griep patroon bij de medische risicogroep binnen een leeftijdsklasse anders is dan degenen die binnen die leeftijdsklasse niet tot die risicogroep behoren. Maar als we naar de afzonderlijke groepen kijken m.b.t. de risico's en bij alle betrokkenen boven de 55 jaar dan zien we dat de griepcijfers (soms beduidend) lager zijn dan bij degenen die wel gevaccineerd zijn. Dus van alle personen tussen de 60 en 70 jaar die gevaccineerd zijn meldt 9% griep gekregen te hebben en van degenen die niet gevaccineerd zijn meldt 4% het. Nu kan er hier wellicht een vorm van zelfselectie zijn: als je tussen de 60 en 70 jaar bent en je voelt je sterk dan laat je je wellicht minder snel vaccineren tegen de groep dan als je minder sterk bent (een kwart van die groep heeft zich niet laten vaccineren).

In het onderzoek is ook gevraagd of men na vaccinatie problemen heeft ervaren. 7% geeft dan een positief antwoord, waarbij iets meer dan de helft pijn meldt op de plek waar het gebeurd is in de volgende dagen, en iets minder dan de helft meldt koorts- en/of griepverschijnselen in meerdere of mindere mate. Nu is het niet te bepalen in welke mate er een directe samenhang is met de vaccinatie. Wellicht had men ook die klachten gekregen als men niet was gevaccineerd. Maar als in een periode van meer dan 6 maanden 17% van de gevaccineerden griep heeft gekregen dan is het onwaarschijnlijk dat dit dan bij 3% in de 2 weken na de vaccinatie zou geweest zijn.

Aangenomen kan worden dat circa 1.5% tot 2% van die griep- of koortsklachten een directe samenhang vertonen met de vaccinatie.

Het RIVM claimt op haar website: “Als u de jaarlijkse griepvrij heeft gehad, is de kans dat u griep krijgt veel kleiner.”

Uit het onderzoek via Peil.nl onder meer dan 15.000 Nederlanders blijkt dat niet. Noch onder de groep boven de 60 jaar, noch onder de groep medische indicatie, noch onder kinderen tussen 6 maanden en 4 jaar. Over het algemeen wordt er per groep zelfs iets meer griep gemeld onder de gevaccineerden dan onder de niet-gevaccineerden. Maar dat kan samenhangen met het bijeffect van de vaccinatie zelf of met het feit dat er niet objectief vastgesteld kon worden of men echt griep heeft gehad of niet.

Maar in ieder geval is het heel duidelijk dat de claim van het RIVM dat de kans op griep veel kleiner is als men gevaccineerd is, via het onderzoek absoluut niet wordt bevestigd.⁴

Het onderzoek van Peil.nl dat een beeld geeft over de afgelopen 3 maanden geeft vergelijkbare uitkomsten. 15% geeft aan griep gehad te hebben. En er is weinig tot geen verschil in de gemelde griepgevallen tussen gevaccineerden en niet-gevaccineerden binnen vergelijkbare groepen.

Conclusies

Noch over het najaar-voorjaar 2009-2010, noch over de afgelopen 3 maanden is uit dit grote bevolkingsonderzoek te concluderen dat vaccinatie tegen griep zorgt voor een veel kleinere kans griep te krijgen, zoals het RIVM claimt.

Dat verschil tussen de stelling van het RIVM en de bevindingen van dit onderzoek komt absoluut niet doordat in het onderzoek de mensen hun ziekteverschijnselen vaker als griep definiëren dan het in werkelijkheid is geweest. RIVM geeft aan dat jaarlijks gemiddeld 10% van de Nederlanders griep krijgt. In ons onderzoek wordt een cijfer van 16% gemeld. Die overschatting lijkt in ongeveer gelijke mate het geval te zijn onder gevaccineerden en niet-gevaccineerden.

Dit onderzoek claimt niet de definitieve conclusies te willen trekken over het nut van griepvaccinatie. Jaarlijks worden in Nederland bijna 3 miljoen Nederlanders gevaccineerd tegen de griep met de daarbij horende kosten voor het vaccin en het toebrengen van de vaccinatie bij huisartsen. (Huisartsen ontvangen daar per jaar zo tussen de 4000 en 6000 euro voor). Je zou mogen verwachten dat dit jaarlijks terugkerend beslag op de kosten voor gezondheidszorg in Nederland goed wordt onderbouwd via uitgebreid bevolkingsonderzoek. Dat lijkt niet het geval te zijn.

De claim van het RIVM dat griepvaccinatie de kans op griep veel kleiner maakt wordt in ieder geval voor de jaren 2009-2010 en de afgelopen 3 maanden niet bevestigd. Het verdient aanbeveling om vanuit de geldschieter voor de griepvaccinatie in Nederland op basis van een grootschalig

⁴ De enige subgroep waar het voorkomen van griep wel duidelijk kleiner is dankzij vaccinatie, is bij de groep die meldt gedurende het leven vaker dan 10 keer griep te hebben gehad. Van die groep meldt van de niet-gevaccineerden dat 45% in 2009-2010 griep heeft gehad, terwijl dat van de wel-gevaccineerden 20% was.

bevolkingsonderzoek onomstotelijk vast te stellen of die claim van het RIVM terecht is en het huidige griepvaccinatiebeleid dient te worden doorgezet.